УДК 372.851: 372.800.2

ОЛИЙ ТАЪЛИМДА КРЕДИТ ТИЗИМИНИ ЖОРИЙ ЭТИШ

Ғ.О.Тажибаев, М.К.Махкамов

Мақолада Олий таълим муассасаларида ўқув жараёнини босқичма-босқич кредит-модуль тизимига ўтказишнинг олий таълим тизимини самарали ва муваффақиятли амалга оширишдаги афзалликлари ва муаммолари ўрганилган. Кредит тизимининг ишлаш механизми ва моҳияти очиб берилган. Таълимнинг кредит тизимидаги бир ва бир неча кредит тўлов суммаси, балларнинг турли баҳолаш тизимларига конвертацияси, ўқув режанинг структуравий ва структуравий солиштирма жадваллари келтирилган.

Калит сўзлар: *кредит, ECTS (European Credit Transfer and Accumulation System), GPA (Grade Point Average), Транскрипт, Тьютор, Эдвайзер.*

В статье рассматриваются преимущества и проблемы поэтапного перевода учебного процесса высших учебных заведений в кредитно-модульную систему, её роль в эффективном и успешном осуществлении высшего образования. Освещены механизм функционирования и сущность кредитной системы. Приведены таблицы, в которых приводятся сумма одного и более кредитных платежей, перевод баллов в разные системы оценки, структурные и структурно- сравнительные таблицы учебной программы.

Ключевые слова: *кредит, ECTS (European Credit Transfer and Accumulation System), GPA (Grade Point Average), Транскрипт, Тьютор, Эдвайзер.*

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 18 октябрдаги Олий таълим тизимини 2030 йилгача ривожлантириш концепциясини тасдиқлаш тўғрисидаги ПФ 5847-сонли фармонида олий таълим муассасаларида ўқув жараёнини босқичма-босқич кредит-модуль тизимига ўтказиш, халқаро тажрибалардан келиб чиқиб, олий таълимнинг илғор стандартларини жорий этиш, жумладан, ўқув дастурларида назарий билим олишга йўналтирилган таълимдан амалий кўникмаларни шакллантиришга йўналтирилган таълим тизимига босқичма-босқич ўтиш, олий таълим мазмунини сифат жиҳатидан янги босқичга кўтариш, ижтимоий соҳа ва иқтисодиёт тармоқларининг барқарор ривожланишига муносиб ҳисса қўшадиган, меҳнат бозорида ўз ўрнини топа оладиган юқори малакали кадрлар тайёрлаш тизимини йўлга қўйиш ҳамда олий таълим муассасаларининг академик мустақиллигини таъминлаш масалалари кўрсатилган [1. Б. 2].

Таълимнинг кредит тизими талабага йўналтирилган ўқитиш, таълим бериш ва баҳолашнинг ошкоралиги тамойилига асосланган бўлиб, синов бирликларини йиғиш ва кўчириб ўтказишдан иборатдир. Мазкур тизим синов бирликларининг жамғариб бориладиган таълимнинг барча босқичлари бўйича илгари йиғилган ўсиб борувчи синов бирликлари ҳисобини билдиради [2. Б. 28].

Маълумки, таълим тизими глобаллашув ва ахборот жараёнининг ривожланиши учун замонавий талабларга жавоб бериши керак. Мавжуд таълим тизими янги таълим тизимига ва ўқув жараёнига янгича ёндашувга муҳтож. Олий таълим тизимидаги энг долзарб масалалардан бири малакали кадрлар тайёрлашдир. Профессор-ўқитувчилар фаолияти, билим ва педагогик маҳоратини баҳолашнинг замонавий тизими йўқлиги таълим сифатига салбий таъсир кўрсатмоқда. Кредит тизимининг мақсади таълим сифатини ошириш, шаффофликни таъминлаш ҳамда академик билим ва кўникмаларни тан олишдир [3. Б. 5].

Олий таълим тизими етарлича молиялаштиришни талаб қилади ва иқтисодий ўсишга сармоя сифатида олий таълимда давлат харажатлари ҳимоя қилиниши керак. Олий таълим олдида турган муаммолар бошқарув ва молиялаштириш тизимларидан мослашувчан бошқарувни талаб қилади, бу эса манфаатдор томонлар олдида ҳисобот берадиган таълим муассасалари учун кўпроқ автономияни мувозанатлаштиради. Олий таълим учун янгиланган Европа Иттифоқи дастури, шунингдек, етарли ва самарали фойдаланиладиган инсоний ва молиявий ресурсларга бўлган эҳтиёжни, шунингдек, имтиёзлар ва мукофот тизимларидан фойдаланишни кучайтиради. Яхшиланган меҳнат шароитлари, бошланғич тайёргарликни амалга ошириш, доимий касбий ривожланиш ҳамда ўқитувчилар ва илмий изланувчиларнинг тан олиниши, Европанинг талаб даражаси юқори етук илмий кадрларни етиштириши, жалб этилиши ва сақланишини таъминлаш учун зарурдир [4. Б. 135; 5. Б. 30].

Нега самарали олий таълим муҳим? Чунки сифатни таъминлаш олий маълумотга бўлган

ишончни оширади. Ҳар бир олий ўқув юрти ташқи сифат агентликлари томонидан баҳоланган қатъий ички сифатни таъминлаш тизимига эга бўлиши керак. Бундай қийинчиликлар кўпроқ мослашувчанликни талаб қилади. Автоном муассасалар осонликча ихтисослашиши мумкин, бу эса ўқитиш ва илмий изланишлар самарадорлигини ошириш ва олий таълим тизимидаги устунликни оширишга ёрдам беради [3. Б. 5; 6. Б. 180].

Бироқ юридик, молиявий ва маъмурий чекловлар кўпинча муассасаларнинг стратегиялар ва тузилмаларини белгилаш ва ўзларини рақибларидан фарқлаш эркинлигини чеклайди [7. Б. 134; 8. Б. 97].

European Credit Transfer and Accumulation System (ECTS) нинг ўзига хос афзалликлари унинг мослашувчанлигидан устун бўлиши керак. Ҳар бир талаба керакли миқдордаги кредитларни тўплашнинг ўзига хос йўлини танлайди ва шунинг учун тизим сизга ўқув жараёнини индивидуаллаштириш концепциясини самарали амалга оширишга имкон беради. Шу билан бирга, ECTS нинг афзаллиги нафақат ўқувчининг эҳтиёжларини ҳисобга олган ҳолда индивидуал ўқув жадвалини тақдим этиш, балки шахсий машғулот вақтини яратиш қобилиятидир. Талаба ўз ташаббуси билан шахсий қобилиятлари ва қизиқишлари бўйича олдинга силжиш ёки тезликни белгилайди. Бу сизга тегишли ўқув дастурини режалаштирилган санадан олдин ёки кечроқ олиш имкониятини беради. Кредит тизимининг асосий камчиликларига таълим тизимини бошқаришда давлат ҳокимияти органларининг кредит тизимини амалга ошириш жараёнига таъсирини пасайиши ва, демак, таълим фалсафаси касбидан чиқиб кетиши киради. Таълим учун асосий масъулият давлат зиммасидадир.

Кредит тизими ўқув жараёнини ташкил этиш усули бўлиб, унда талабалар маълум чегаралар ичида индивидуал равишда таълим йўлининг кетма-кетлигини режалаштириш имконига эга бўладилар. Кредит ўқитиш тизимининг моҳияти шундан иборатки, ўқув ишларининг мураккаблигини ҳисобга олиш дарслар ҳажмини тавсифловчи меъёрлар амалга оширилади. Ўқитишнинг кредит технологиялари бўйича ўқув жараёнини ташкил этишда шуни ёдда тутиш керакки, 1 кредит ҳафтасига 3 соат ишлашга тўғри келади. Бунда 1 академик соат 2 соат талабанинг мустақил иши (дарсликлар, уй вазифалари, илмий – тадқиқот ишлари ва ўқитувчи билан ишлаш) билан бирга олиб борилади.

“2018 йил 24 июлдаги 569-сонли Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг “Муҳаммад Ал-Хоразмий номидаги Тошкент ахборот технологиялари университетида кадрлар тайёрлаш тизимини тубдан такомиллаштириш ва самарадорлигини ошириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги қарорига асосан Grade Point Average (GPA) – таълим олувчининг дастур бўйича ўзлаштирган баллари ўртача қиймати бўлиб, у қуйидаги формула ёрдамида ҳисобланади [9. Б. 5]:

$$GPA = \frac{K_1*U_1 + K_2*U_2 + K_3*U_3 \ldots + K_n*U_n}{K_1 + K_2 + K_3 \ldots + K_n}$$, бунда:

K – фанга ажратилган синов бирликлари

U – фан бўйича тўпланган балл.

GPA ёрдамида талабанинг курсдан-курсга ўтказиш амалга оширилади (1-жадвал) [9. Б. 14] .

Баҳоларнинг конвертацияси

1-жадвал

4-**баллик**	**100%** шкала		**4-баллик**	**100% шкала**		**4-баллик**	**100% шкала**
5,00-4,96	100		4,30-4,26	86		3,60-3,56	72
4,95-4,91	99		4,25-4,21	85		3,55-3,51	71
4,90-4,86	98		4,20-4,16	84		3,50-3,46	70
4,85-4,81	97		4,15-4,11	83		3,45-3,41	69
4,80-4,76	96		4,10-4,06	82		3,40-3,36	68
4,75-4,71	95		4,05-4,01	81		3,35-3,31	67
4,70-4,66	94		4,00-3,96	80		3,30-3,26	66
4,65-4,61	93		3,95-3,91	79		3,25-3,21	65
4,60-4,56	92		3,90-3,86	78		3,20-3,16	64
4,55-4,51	91		3,85-3,81	77		3,15-3,11	63
4,50-4,46	90		3,80-3,76	76		3,10-3,06	62
4,45-4,41	89		3,75-3,71	75		3,05-3,01	61
4,40-4,36	88		3,70-3,66	74		3,00	60
4,35-4,31	87		3,65-3,61	73		3,0 дан кам	60 дан кам

ECTSда қўлланиладиган ҳужжат ва штат бирликларига айрим тушунчалар киритилган ва улар қуйидагича [9. Б. 5 –6]:

синов бирликлари (кредитлар) – таълим олиш натижалари асосида ўқитиш ҳажми ва у билан боғлиқ меҳнат харажатлари. Синов бирликлари қоидага мувофиқ бутун сонларда ифодаланади;

талаба кредитни фандан ижобий (3 ва ундан юқори) баҳо олганда тўлиқ ўзлаштиради, академик қарздор талабага ушбу фандан кредит берилмайди.

Таълим тўғрисидаги маълумотнома – ўзлаштирилган фанлар, тўпланган синов бирликлари миқдори, олинган баҳолар акс эттириладиган талабанинг академик ўзлаштириши бўйича гувоҳнома (академик маълумотнома);

транскрипт – таълим олишнинг тегишли даврида ўзлаштирилган синов бирликлари ва баҳоларнинг ҳарф ва рақамлардаги ифодаси, кўрсатиб ўтилган фанлар рўйхатини ўз ичига олган белгиланган шаклдаги ҳужжат;

тьютор – маърузачи томонидан ўқитилаётган фанни ўзлаштиришда таълим олувчиларга ёрдам берувчи шахс. Тьютор ҳар бир талабанинг фанни ўрганиш жараёнини назорат қилади, индивидуал топшириқлар бажарилишини, семинар, амалий ва лаборатория машғулотларини баҳолаб, зарур ҳолларда унга ёрдам беради;

эдвайзер – академик мураббий функциясини бажарувчи, таълим траекториясини (шахсий ўқув режасини) шакллантиришда ва ўқиш даврида таълим дастурини ўзлаштиришда кўмаклашувчи ўқитувчи. Эдвайзер таълим олувчининг ўқиш жараёнига боғлиқ бўлган манфаатларини ифодалаши, ўқув жараёнига оид зарур ахборот материалларини тайёрлашда қатнашади ва ушбу материалларни талабага электрон шаклда тақдим этади, барча фанлардан ўтказиладиган оралиқ ва якуний назоратларнинг бажарилишини назорат қилади. Эдвайзерлар ректор томонидан тайинланади.

Таълим дастурлари қуйидаги кўринишда бўлади:

• таълим дастури тузилмасини ишлаб чиқишда унинг ҳар бир таълим элементига мос келадиган таълим олиш натижалари (камида 6 та кўрсаткич) кўрсатилиши ҳамда академик ўқув йилига 60 синов бирлиги мос келишини ҳисобга олган ҳолда тузилади;

• ўқув йили 32 ҳафтани ташкил қилиб, 30 ҳафтаси академик давр, 2 ҳафтаси якуний назоратдан иборат бўлади. 1 кредит = 30 соат;

• талабалар таълим дастури доирасида ўқитиш шаклидан қатъи назар, университет томонидан ишлаб чиқилган ва тасдиқланган баҳолаш мезонлари асосида баҳоланади;

• унда фан ўқитувчиси талабанинг билимини фанга ажратилган баллнинг 50% игача баҳолаши мумкин. Агар талаба шу баллнинг 60% идан кам балл олса, фандан академик қарздор бўлади. Фандан қолган 50% балл якуний назоратга ажратилган. Талаба якуний назорат (ЯН) дан ҳам 60% дан кам балл олса, фандан академик қарздор бўлади;

• семестр ва ўқув йили якуни натижалари бўйича академик қарздорлиги бор таълим олувчилар ўқишдан четлаштирилмайди;

• бир фандан 10 ва ундан ортиқ синов бирлиги соатини сабабсиз қолдирган талаба якуний назоратга киритилмайди ҳамда фандан четлаштирилади (академик қарздор ёки якуний назоратдан четлаштирилган талаба қайта таълим олиши учун таътил вақтида ўз ҳисобидан қайта ўқиш ҳуқуқига эга).

Қарздор талабанинг таътил вақтида ўз ҳисобидан фандан қайта таълим олиши учун тўлов қиймати тасдиқланган Низом бўйича “бир кредит қиймати ўқув йили давомидаги таълим олиш учун тўланадиган умумий суммани режалаштирилган кредитлар миқдорига бўлиш йўли билан аниқланади” деб кўрсатилган. Масалан, 2а ва 2б жадвалларида келтирилгандек белгиланади.

Бир кредит тўлов суммаси

2а-жадвал

Таълим йўналиши	Кредит тўлови	Бир кредит тўлов суммаси	
Бакалавриат (кундузги)	3 313 920	110 464	
Бакалавриат (сиртқи)	3 491 840	145 493	
Магистратура	3 948 800	131 626	

Бир неча кредит тўлов суммаси

2б-жадвал

Таълим йўналиши ва магистра тура мутахассис лиги	Контракт тўлови	Гуманитар танлов фан		Академик ёзув 1		Хорижий тил 1		Ҳисоб (Calculus)		Физика 1		Дастурлаш 1	
		Кредит	тўлов	кредит	тўлов	кредит	тўлов	кредит	тўлов	кредит	тўлов	кредит	тўлов
Бакалавриат (кундузги)	3313 920	4	441 856	2	220 928	4	441 856	8	883 712	6	662 784	6	662 784
Бакалавриат (сиртқи)	3491 840	4	581 973	2	290 986	4	581 973	8	1163 946	6	872 960		

Ўқув жараёнининг шакллари:

а) ўқув хоналари – маърузалар, амалий машғулотлар (семинарлар, гуруҳларга илмий маслаҳат бериш), маҳорат дарслари (лаборатория иши);

б) дарсдан ташқари машғулотлар – индивидуал маслаҳатлар, илмий кутубхоналарда ишлаш, мустақил иш, ўқув ва ишлаб чиқариш амалиётлари, талабалар илмий-амалий анжуманларида қатнашиш;

с) билимларни назорат қилиш – курс модуллари, амалий ишлар, тақдимотлар учун ёзма тест (бир нечта танлов), вазиятли топшириқлар (амалий ишлар), мавзу бўйича кроссвордлар, амалий муаммоларни ҳал қилиш, мавзу бўйича алгоритмларни тузиш;

д) жорий ва якуний сертификатлаш – фан бўйича якуний тест, имтиҳон (ёзма ёки оғзаки), фанлараро давлат имтиҳони.

Ҳар қандай миқдордаги кредитларни маълум бир фанни ўрганишга сарфланган вақт билан таққослаш мумкин. Ўртача бир ўқув йилида талаба 60 тагача кредит тўплаши мумкин, яъни у ўқув дастурларида фанларни ўрганишга 1500-1800 соат сарфлайди. Шундай қилиб, 1 кредит 25-30 соатни ташкил қилади. Жами меҳнатда ўқув дастурини ўзлаштириш вақтининг 50% игача мустақил ишларга ажратилади.

Дунёда олий таълим тизимида бир нечта кредит тизимлари мавжуд. Шулардан бири ECTS кредит ўтказиш тизимидир [10. Б. 295]. Кредитларни ўтказиш ва тўплашнинг Европа тизими талабаларнинг кўрсаткичлари мавжуд миллий баҳолаш шкаласи бўйича аниқланишини таъминлайди, аммо қўшимча равишда ECTSнинг баҳолаш шкаласидан фойдаланиш тавсия этилади. Гап шундаки, жорий қилинган ECTS кредит тизими талабалар билими мониторингини соддалаштиради ва миллий таълим дастурларини бирлаштиради. Европа Иттифоқи доирасида бу жуда қулайдир, чунки турли мамлакатлар университетлари ўзларининг таълим дастурларини баҳолайдиган умумий қабул қилинган стандарт мавжуд. Шунингдек, кредитларни ўтказиш ва тўплашнинг ECTS тизими битта Европа университетидан бошқасига ўтишни сезиларли даражада осонлаштиради. Айрим ҳолларда битта ўқув дастури доирасида олинган кредитлар бошқа дастурга ўтказилиши мумкин. Масалан, битта университетдан иккинчисига ўтиш пайтида сиз аллақачон тугатган мавзуларингизни ўрганмасликка имкон беради (3-жадвал) [10. Б. 15].

Балларни турли баҳолаш тизимларига конвертацияси

3-жадвал

Ўзбекистон 2017 дан бошлаб	Россия (МДУ)	Европа синов бирликларини кўчириб ўтказиш тизими ECTS	Америка (A- F)	Британия (%)	Япония (%)	Корея (%)	Ўзбекистон 2019 га қадар
«5»	«5»	«A»	«A+»	70-100	80-100	90-100	86-100
			«A»				
			«A-»	65-69			

«4»	«4»	«B»	«B+»	60-64	70-79	80-89	71-85
		«C»	«B»	50-59			
			«B-»				
«3»	«3»	«D»	«C+»	45-49	60-69	70-79	55-70
		«E»	«C»	40-44			
			«C-»				
			«D+»			60-69	
			«D»				
			«D-»				
«2»	«2»	«FX»	«F»	0-39	0-59	0-59	0-54

Олий таълим тизимида кредит соатлари турли шаклларда қўлланилади, бу давлат томонидан молиявий ҳисоб-китобларни тайёрлаш учун асос бўлади. Кафедра ўқитувчилари ва талабаларнинг юки кредит соатлари билан белгиланади. Талабани кейинги курсга ўтказиш, ўқиш учун тўлов кредит соати асосида амалга оширилади. Кредит соатларини топширишда номувофиқликлар мавжуд, аммо ҳар ҳолда, кредит режалаштириш ва смета тузишда муҳим аҳамиятга эга (4а ва 4б жадваллар).

Ушбу тизим ўқитувчи ва талабанинг иш фаолиятини реал баҳолашга ёрдам беради, бу ўқитувчига юкни аниқлашга ва талабага юкни созлашга ёрдам беради. Кредит тизими ўрганиш эркинлигини беради, бу бозор иқтисодиёти муносабатларига мос келади [11. Б. 103].

Ўқув режанинг структуравий солиштирма жадвали

(4а-жадвал)

Рейтинг тизимидаги курслар ўқув режаси		
Умумий соат	Шундан аудитория	%
7344	4352	60

(4б-жадвал)

Кредит тизимидаги ўқув режа			
Умумий соат	Шундан аудитория	%	Кредит
6720			240
Кредит билан - 6660	3330	50	222
Кредитсиз – 60	60	100	0
БМИ			18

Таълимнинг кредит тизимини жорий этишнинг асосий хусусиятлари.

- диплом олиш.

Диплом шартлари талабадан 4-7 йиллик ўқиш учун 240 кредит олишни талаб қилади.

-академик давр.

Ўқув семестри 15 ҳафта давом этади. Аттестация муддати 1 ҳафта давом этади. Ҳар семестр охирида талабаларга 6 ҳафталик таътил берилади. Қишги ва ёзги ўқиш даврида, академик қарздорликни бартараф этиш учун 4 ҳафта давомида қайта тайёрлаш ташкил этилади.

Кредит тизимининг асосий устунлиги – бу мустақил иш. Ўқитувчиларни эркин танлаш, дарслар ва мавзулар жадвали талабага мустақил, фаол ва ҳаракатчан бўлиш, шунингдек, ўқув фаолиятини режалаштириш ва амалга оширишга имкон беради (5а ва 5б жадваллар).

Ўқув режанинг структуравий солиштирма жадвали

(5а-жадвал)

№	Рейтинг тизимидаги курслар ўқув режаси	
	Блокларнинг номлари	Блокдаги фанлар сони
1	Гуманитар-ижтимоий иқтисодий фанлар	13
2	Математик ва табиий илмий фанар	8
3	Умумкасбий фанлар	5
4	Ихтисослик фанлари	13
5	Қўшимча ихтисослик фанлари	15
	Жами фанлар	54

(5б-жадвал)

№	**Кредит тизимидаги ўқув режа**		
	Блокларнинг номлари	Мажбурий фанлар	Танлов фанлар
1	Гуманитар ва ижтимоий танлов фанлар	3	4
2	Математик ва табиий илмий фанлар	6	
3	Умумкасбий фанлар	10	
4	Ихтисослик фанлари	7	6
	Жами фанлар	33	

Мазкур тизимнинг ўзига яраша афзалликлари ва ўз навбатида муаммолари ҳам йўқ эмас. Кредит тизимининг муаммолари борасида тўхталадиган бўлсак, бир семестер якунида бир талаба 6 ёки 7 фандан имтиҳон топширганда 50% баҳо ўқитувчилар томонидан баҳоланса, қолган 50% баҳони кредит тизими белгилаб беради. Имтиҳондан ўта олмаган тақдирда талаба бир ой қайта тайёрлов курсида ўқийди. Бу эса талаба ўзлаштира олмаган фаннинг кредит сонига боғлиқ, чунки қайта тайёрлов курсига ўқиш учун кредит сонига қараб пул тўлаш зарур, масалан, шу фаннинг кредит сони олтита ёки саккиз, ўнтагача бўлиши мумкин, энг кам кредит 2 та бўлади. Демоқчимизки, бир ой қайта ўқиш талаба учун молиявий қийинчиликни юзага келтириб чиқаради. Қайта топширилган имтиҳондан ҳам талаба ўта олмаса, бу фан ёпилмай қолади, бу дегани кейинги семестрга ўтилмайди. Бугунги кунга келиб, ушбу кредит тизими республикамиздаги айрим олий таълим муассасалари ўқув жараёни фаолиятида қўлланилмоқда ва турлича талқин қилинмоқда. Масалан, мустақил ишни олиб қарайдиган бўлсак, баҳолаш тизимда 10 баллдан 1 балл қўйишмоқда, энди шу мустақил ишни баҳога оладиган бўлсак, бир талаба 5 баҳодан 0,5 баҳо оляпти, бу дегани баҳолаш тизимида ҳам қандайдир муаммолар бор. Ҳар қандай кредит суммаси маълум бир мавзуни ўрганишга сарфланган вақт билан тақкосланиши мумкин. Бир йилда умумий олганда бир талаба 60 кредит йиғиши зарур, йиллик контракт суммасини 60 га бўлганда 1 кредит суммаси келиб чиқади.

Хорижий давлатларда кредит таълимини жорий этишни ўрганиш ва таҳлил қилиш шуни кўрсатдики, дунёнинг турли мамлакатларида ўзига хос хусусиятлар мавжуд. Шунга қарамай, кредит таълим тизимининг самарадорлиги ва долзарблиги дунёнинг кўплаб мамлакатларида таълимнинг тарқалиши билан тасдиқланди, чунки ўқув режаси талабалар ўртасида мустақил ишларни ривожлантиришга қаратилиб, ижодий фаоллик даражасини оширади ва ўқишни рағбатлантиради, шу билан таълим сифати яхшиланади.

Яна шуни айтиш мумкинки, кредит суммаси кўпчилик талабалар учун молиявий етишмовчиликларга сабаб бўлмоқда, шу боис кредит суммасини камайтириш мақсадга мувофиқ бўлар эди.

Адабиётлар

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг Ўзбекистон Республикаси Олий таълим тизимини 2030 йилгача ривожлантириш концепциясини тасдиқлаш тўғрисидаги ПФ 5847-сонли фармони, 08.10.2019 й. https://lex.uz/docs/4545884.

2. *Закирова Ф.М., Мухамедханов У., Шарипов Ш., Исянов Р., Эсанбобоев Ф., Доттоев С.* Электрон ўқув-методик мажмуалар ва таълим ресурсларини яратиш методикаси. Методик қўлланма. – Тошкент: ОУМТВ, 2010. – 64 б.

3. *Айдаралиев А.А.* Халқаро тиббиётнинг юқори мактаби // Қирғизистон тиббиёти. – № 5. 2009. – Б. 4 – 5.

4. *Ғиёсов У.Э.* Moodle платформси тарихи, имкониятлари ва хусусиятлари // Анвар Исломовнинг 100 йиллигига бағишланган "Телекоммуникация ва алоқа соҳасида замонавий ахборот технологиялари". Республика илмий-услубий анжуман материаллари. –Тошкент, 2011. – Б.132 – 135.

5. *Ҳайитов А.Ғ.* Умумий ўрта таълимда Информатика ва ҳисоблаш техникаси асосларини ўқитишни компьютерлаштириш назарияси ва амалиёти. Пед.фан.док....дисс. автореф. – Тошкент, 2006. – 44 б.

6. *Азимова У.А., Джураев Т.Б., Мухтарова Г.Х.* Кредитларни тақсимлаш ва ECTS ўқув режаларига ўтиш методикаси // "Юқори малакали мутахассис-кадрларни тайёрлашда ўқитишнинг кредит тизимини қўллаш масалалари". Республика илмий-услубий конференцияси маърузалар тўплами. II қисм. – Тошкент, 2020. – Б. 98 – 100.

7. *Тажибаев Ғ.О., Юлдашев Э.* Moodle тизимини таълимга жорий этиш // Фарғона политехника институти илмий техникавий журнали. 2016. – № 2. – Б. 133 – 137.

8. *Бегимқулов У.Ш.* Педагогик таълимда замонавий ахборот технологияларини жорий этишнинг илмий-назарий асослари. Монография. – Тошкент: Фан, 2007. – 160 б.

9. 2018 йил 24 июлдаги 569-сонли Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг "Муҳаммад Ал-Хоразмий номидаги Тошкент ахборот технологиялари университетида кадрлар тайёрлаш тизимини тубдан такомиллаштириш ва самарадорлигини ошириш чора-тадбирлари тўғрисида"ги қарори. https://lex.uz/docs/3833195.

10. *Stephen Adam. A* pan- European credit accumulation network. A dream or a disaster. Higher education quarterly. 2001. Vol. 55. No.3. Pp. 292 – 305.

11. *Gancherenok L.I.* The European Credit Transfer System (ECTS) - European Standard in Higher Education // Proceedings of the meeting "Problems of introducing the credit system of higher professional education". Moscow: PSCC, 2006. – Pp.202 – 203.

INTRODUCTION OF CREDIT SYSTEM IN HIGHER EDUCATION

G.O.Tajibayev[1], M.K.Mahkamov[2]

Ilmiy xabarnoma. Seriya. Pedagogik tadqiqotlar – Scientific bulletin. Pedagogical Research. 2020. 2(46). 23 – 30.

[1,2]Andijan State University, Andijan, 170100, str. University, 129 (Uzbekistan). E-mail: agsu_info@edu.uz

Keywords: *credit, ECTS (European Credit Transfer and Accumulation System), GPA (Grade Point Average), Transcript, Tutor, Advisor.*

The article discusses the advantages and problems of the credit system in effective and successful implementation in higher education institutions (HEIS) with the gradual transition of the educational process of the university to a credit-modular system. The credit system of education includes student-centered learning, conversion of grades, the amount of one loan payment, the amount of several loan payments, conversion of scores into various assessment systems, structural and structural comparison tables of the curriculum. The credit system is a way of organizing the educational process, in which students have the opportunity to plan the sequence of the educational path individually within certain limits. Description, document and staff units used in ECTS. The explanation of some terms used in the credit-modulus system is given. For example: Test blocks (credits); Certificate of education; transcript (Transcript); consultant (Advisor). The advantages and disadvantages of this system are not insignificant. As for the problems of the credit system, when a student passes an exam in 6 or 7 subjects at the end of the semester, 50% of the score is given by the teacher, and the remaining 50% is determined by the credit system. In case of failure to pass the exam, the student takes a month-long refresher course. By this I mean that a month of reading creates financial difficulties for the student. If the student does not pass the repeated exam, the subject will not be closed, which means that it will not be passed in the next semester.

This article describes the curriculum of the credit-module system and the main features of the introduction of the credit system of education-to get a diploma. The diploma requirements require that a student receive 240 credits over a 4-7 year academic period. The main advantage of the credit system is independent work. The free choice of teachers, lesson schedules and topics allows students to be independent, active and mobile, as well as to plan and implement educational activ-

ities. Research and analysis of the introduction of credit education in foreign countries have shown that different countries of the world have their own characteristics. However, the effectiveness and relevance of the credit education system has been confirmed by the spread of education in many countries of the world, since the curriculum is aimed at developing independent work among students, increasing creativity and encouraging learning, thereby improving the quality of education, but thereby causing financial shortfalls, so it would be appropriate to reduce the amount of credit.

References

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish kontseptsiyasini tasdiqlash to'g'risidagi PF 5847-sonli farmoni. 08.10.2019 [Decree of the President of the Republic of Uzbekistan No. PF 5847 on approval of the Concept of development of the higher education system of the Republic of Uzbekistan until 2030, 08.10.2019]. https://lex.uz/docs/4545884

2. Zakirova, F.M., Mukhamedkhanov, U., Sharipov, Sh., Isyanov, R., Esanboboev, F., Dottoev, S.(2010) *Elektron o'quv-metodik majmualar va ta'lim resurslarini yaratish metodikasi* [Methods of creating electronic teaching aids and educational resources]. Methodical manual. Tashkent: Ministry of Higher and Secondary Special Education.

3. Aydaraliev, A.A. (2009) Xalqaro tibbiyotning yuqori maktabi [International School of Medicine]. *Qirqiziston tibbiyoti*. No 5. Pp. 4-5.

4. Giyasov, U.E. (2011) Moodle pratformasi tarixi, imkoniyatlari va xususiyatlari [History, opportunities and features of the Moodle platform]. 'Anvar Islomovning 100 yilligiga bag'ishlangan "Telekommunikatsiya va aloqa sohasida zamonaviy axborot texnologiyalari' ['Modern information technologies in the field of telecommunications and communications', dedicated to the 100th anniversary of Anvar Islamov]. *Collection of Materials of the Republican scientific-methodical conference.* Tashkent. Pp. 132-135.

5. Hayitov, A.G. (2006) Umumiy o'rta ta'limda Informatika va hisoblash texnikasi asoslarini o'qitishni kompyuterlashtirish nazariyasi va amaliyoti [Theory and practice of computerization of teaching the basics of Informatics and Computer Engineering in general secondary education]. Abstract of dissertation for the degree of doctor of pedagogical Sciences. Tashkent.

6. Azimova, U.A., Djuraev, T.B., Mukhtarova, G.H. (2020) Kreditlarni taqsimlash va ests o'quv rejalariga o'tish metodikasi [Methods of distribution of credits and transition to special curricula]. 'Yuqori malakali mutaxassis-kadrlarni tayyorlashda o'qitishning kredit tizimini qo'llash masalalari' ['Issues of application of the credit system of training in the training of highly qualified specialists']. *Collection of reports of the Republican scientific-methodical conference.* Part II. Tashkent. Pp. 98-100.

7. Tajibaev, G.O., Yuldashev, E. (2016) Moodle tizimini ta'limga joriy etish [Introduction of Moodle system in education]. *Farg'ona politexnika instituti ilmiy texnikaviy jurnali.* No. 2. Pp.133-137.

8. Begimkulov, U.Sh. (2007) *Pedagogik ta'limda zamonaviy axborot texnologiyalarini joriy etishning ilmiy-nazariy asoslari* [Scientific and theoretical bases of introduction of modern information technologies in pedagogical education]. Tashkent: Fan.

9. 2018 yil 24 iyuldagi 569-sonli O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 'Muhammad Al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universitetida kadrlar tayyorlash tizimini tubdan takomillashtirish va samaradorligini oshirish chora-tadbirlari to'g'isida'gi qarori [Resolution of the Cabinet of Ministers of the Republic of Uzbekistan No.569 of July 24, 2018 on measures to radically improve and increase the efficiency of the training system at the Tashkent University of Information Technologies named after Muhammad Al-Kharazmi]. https://lex.uz/docs/3833195.

10. Stephen, A. (2001) A pan- European credit accumulation network. A dream or a disaster. Higher education quarterly. Vol.55. No.3. Pp. 292-305.

11. Gancherenok, L.I. (2006) The European Credit Transfer System (ECTS) - European Standard in Higher Education // Proceedings of the meeting 'Problems of introducing the credit system of higher professional education' Moscow: PSCC. Pp. 202-203.

Муаллифлар хақида маълумот:

Тажибаев Ғайрат Орибжанович – Ахборот технологиялари кафедраси мудири, физика-математика фанлари номзоди. E-mail: tajibayev@gmail.com.

Махкамов Мадаминжон Комилович – техника фанлари номзоди, Андижон давлат университети ахборот технологиялари кафедраси доценти.